

OBÎRȘIA POETULUI VASILE ALECSANDRI

de MARIN COSMESCUCU

1. GREC SAU ITALIAN ?

Neamul Cozonilor din care se trage și poetul V. Alecsandri, începe cu Dumitrache Cozoni ot Ocna, bunicul după mamă al poetului, „boer catanit cu drit de 5 scutelnici“, cum e trecut în „Însemnarea de rangurile boierilor“ pe la 1820.

Arhondologia Moldovei, întocmită de paharnicul C-tin Sion, scrie despre Dumitrache Cozoni că e „un grec venit de copil cu domnia lui Moruzzi“, care, după mazilirea acestuia, „au trecut slugă la boerul Roset, ce i se mai zicea și Baston, tatăl logofetesei Anica Roznovanu, la moșia Bogdănești, ținutul Bacăului, și s-au însurat cu Anița, fata unui Spiridon, ce era grămăticul Ocnelor, și s-au boerit pe la 1784, făcându-se pitariu“.

Dar cel mai vechi document mărturisitoriu despre pitariul Dumitrache Cozoni a fost hristovul din 1759, prin care domnitorul Ion-Toader Calimachi îl întărește proprietar asupra moșiei Brătești de lângă Tg. Ocna.

Bogdan Duică și alți istorici susțin că neamul lui Cozoni se românizase și se înstăpînise cu multă vreme înainte și că n-ar fi un import grecesc din timpul lui Moruzi. Alți istorici susțin chiar că neamul Cozonilor ar fi italieni.

De se trag de pe malul Tibrului, ori de vin de la poalele Acropolei, Cozonii sînt de viață străină la origine, dar s-au aclimatizat pe plaiurile moldovene, identificîndu-se cu cele mai autentice familii moldovene, istoria țării noastre găsindu-le prezența la mai toate frământările sociale și politice de la începutul veacului al XIX-lea. Numele lor se-ntilnesc pe lista cărvunarilor, ori printre unioniști, și Nicolaie Iorga îi socotește „o familie veche românească sau românizată din Bacău“, iar numele Elenei Cozoni, muma poetului, este adesea pomenit în cărțile de istoria românilor.

În ceea ce-l privește pe vornicul Alecsandri, care se căsătorise cu Elena Cozoni, acesta nu neagă originea sa italiană. Și nici fiul său, care scrie în „Suvenerile“ sale că „familia mea originară din Veneția, pe timpul cînd această republică era în floare, în strălucirea ei, un străbun al meu,

om de inimă îndrăzneată și cu spirit cavaleresc, se puse cu a lui spadă în serviciul țării și se căsători cu o româncă, și deveni obirșia familiei Alecsandri“. Adăugînd în continuare „Maica mea, suflet nobil și îngeresc, era, de asemeni, italiancă“.

G. Bengescu, un alt biograf al poetului, întărea spusele acestuia, menționînd că un „Pallazzo Alecsandri mai stăruie și astăzi la Veneția“. Bazîndu-se pe aceste afirmații, un alt cercetător foarte documentat, Al. T. Dumitrescu, răscolînd arhive străine, stabilește că strămoșii lui Alecsandri au venit cu sute de ani mai înainte din Italia și s-au stabilit prin părțile noastre.

2. TIRGUL OCNEI — LEAGĂNUL COZONILOR

Dar să revenim la neamul Cozonilor, fie el de origine grec sau italian, și să mergem pe urmele lor lăsate pe cuprînsul județului Bacău, în primul rînd, unde cei mai mulți au trăit și s-au identificat cu toate frămîntările politice și sociale de la începutul celuiilalt veac.

Un cercetător interesat al acestui neam, din care descindea și neamul său, generalu Dumitru Rudeanu, nota în memoriile sale prin 1968 „Mai stăruie și astăzi pe strada Asachi, coboritoare spre Trotuș, casa bătrînească a familiei Cozoni, pe vremuri cu acoperiș în patru ape, din draniță, cu ștreșini mari și cu cerdac împrejur, și cu o livadă mare...“ Casa fusese locuită în ultimul timp de Elena Codreanu, născută Cozoni, o nepoată a pitarului și vară primară cu poetul; iar mai apoi de nepotul ei, avocatul C-tin Codreanu, care i-a arătat generalului amintit mai sus, o fotografie a casei, cu vechea ei fizionomie.

O altă casă a familiei Cozoni se afla pe strada C. Negri, lingă nr. 21, în fața străzii Oituz, ce vine dinspre Biserica Răducanu. Aici, se pare că și-a trăit bătrînețile Iorgu Sion, alt descendent Cozon, care, înainte de a trece în lumea dreptților, a dăruit-o statului, iar el odihnește somnul de veci sus, la Schit, pe Măgura, loc de mare cinste, ca filantrop și om de cultură ce-a fost.

Cît despre mormîntul Cozonilor, răvășit de răufăcători și ruinat, s-ar afla la biserica Sfinții Voievozi din Tg. Ocna. Există și un sat cu numele Cozonești, pe lingă Bogdănești, nu departe de șoseaua Onești-Oituz, care reprezintă singura mărturie toponimică despre existența Cozonilor.

3. FECIORII PITARULUI

Cel mai mare dintre feciorii lui Dumitrache Cozoni pare să fi fost și cel mai brav — Mihalache Cozoni. El este cel care ar fi dus potera domnească ce trebuia să stîrpească banda de tilhari din codrii Moldovei,

și tot el ar fi răpus în luptă grea pe tilharul Andrei Popa, căpitanul lor, ce băgase groaza în drumeții și puterile stăpînirii timp de șapte ani.

Despre el scrie poetul balada *Andrii Popa*, în 24 strofe, cîntîndu-i curajul legendar al lui Mihalache Cozoni, dar și al haiducului

Căpitane te grăbește
Mihai mîndru te gonește
Iată-l, vine ca un zmeu,
Fă trei cruci la Dumnezeu...

Cum îl vede-n depărtare
Popa strigă-n gura mare :
„Hai la goană de neferi !
Hai la horă de muieri !...“

Zi de vară pînă-n seară
Dau voinicii să se piară ;
Zece-s morți. Doi încă vii,
Mihai mîndru și Andrii...“

Balada, publicată în 1844, fusese însoțită și de o notă explicativă a poetului, ce se încheia astfel „Deci întîlnindu-l la Valea Seacă (Bacău), l-a ucis din fuga calului, după o cruntă luptă care a ținut o zi întregă“.

La 1821, Mihalache Cozoni, suflet ce se aprindea lesne la glasul libertății și al vitejiei, se înrola în armia lui Ipsilanti, ca simplu ostaș, și în luptele cu turcii de la Drăgășani, el a rămas pe cîmpul de bătălie, după ce a făcut minuni de vitejie.

Al doilea fecior, paharnicul Costachi Cozoni, era prin 1829 director al poștelor din Iași, în timp ce fratele său Ecanache Cozoni și cumnatul lor, vornicul Vasile Alecsandri, tatăl poetului, țineau poștele pe linia Roman-Bacău-Focșani. După ce a slujit apoi 9 ani ca sameș la Vaslui, Costache Cozoni a fost înălțat de Vodă Ion Sturza, vătaf și pe urmă paharnic. Era un om cu preocupări intelectuale, fiind abonat din tinerețe la „Albina Românească“ și la „Gazeta Transilvaniei“. Spre bătrînețe, s-a tras la Tg. Ocna, unde primea revista „Femeia“ a lui Iancu Gheorghiu Budu.

Comisul Ecanache Cozoni, cel mai tînăr dintre feciorii pitarului, ajuns serdar și apoi spătar, a locuit la Roman, figurînd pe „lista isprăvniciei ținutului“. Ține în arendă moșia Lucăcești și alte la Moinești, aflîndu-se în judecată cu Radu Roset pentru o groapă de păcură. A mai ținut în arendă și moșia Plopu de lângă Dărmănești și moartea îl găsește cu ciștiurile neplătite, pe care temei prefectura Ținutului Bacău îi vinde la licitație „230 merțe de păpușoi și 14 capete de vite mari și miți, pentru îndestularea creditorilor“.

4. RAMURA ALECSANDRI

Dacă ar fi să luăm de bună vorba spurcată a paharnicului C-tin Sion din Arhondologia Moldovei, vornicul Vasile Alecsandri ar fi fost o „slugă la casa logofătului Iorgu Ghica“, care l-a făcut logofăt și l-a „însurat cu Elena, fata pitarului Dumitrache Cozoni de la Ocna, și a luat porecla de Alecsandri după măsă“, iar la 1821, ajungînd „scriitor la visterie“, a fost făcut sameș și „din sămeșie și tovrășie cu alți posesori, a făcut avere și a cumpărat moșia Mircești, s-a făcut spătar, apoi postelnic și în cele din urmă, vornic mare“.

Dar „cel mai mare clevetitor de pe lume — cum îl numește Iorga nu e luat în serios nici de Călinescu care consideră „o perfidă insinuare a vestitului calomniator arhondologic“, mai ales cînd acesta afirma că bunicul poetului ar fi fost un „jidov“ de pe la Botoșani, afirmație pe care o întîlnim și la Sanielevici.

Arhivistul Ungureanu de la Iași, bazîndu-se pe o scrisoare din 1835 a lui Iordache Alecsandri, consideră că medelnicerul Alecsandru Alecsandri, tatăl poetului, ar fi fost „de nație grec“, ceea ce, pe vremea atotputerniciei protipendadei fanariote, părea să constituie o noblețe.

Indiferent de toate aceste presupuneri, istoria noastră literară i-a găsit loc de cinste poetului revoluționar, mare patriot și luptător pentru cauza națională, făuritor al limbii literare, om politic, diplomat și citor al României moderne...

5. CÎND ȘI UNDE S-A NĂSCUT POETUL V. ALECSANDRI ?

Dacă în privința locului de naștere există mai puține controverse, în legătură cu data nașterii s-au purtat multe discuții. Cei mai mulți dintre biografii poetului înclină pentru 1821, cu atît mai mult cu cît însuși poetul și-a ales data de 21 iulie 1821. „Sînt născut la Bacău la anul 1821, luna iulie“ scria Alecsandri în „suvenerile“ sale*. Data este acceptată atît de G. C. Nicolescu cît și de G. Călinescu. Cît privește „mărturia mitricală“ din 1825 pe care se bazează arhivistul Ungureanu de la Iași, nu era decît un act produs ad-hoc de familia poetului pentru a-i da dreptul să se înscrie la examenul de bacalaureat, în 1835, la Paris, fiindcă nu avea vîrsta cerută de legile franceze în acest scop (avea numai 14 ani). Iar dacă poetul și-a stabilit data de 21 iulie 1821, ca dată a nașterii, trebuie să-i acordăm toată încrederea, deoarece o făcea cu conștiința unui arhivist al statului ce a fost între 1850 și 1853.

Așadar, după datele cunoscute, părinții săi se refugiaseră spre Bacău, de teama răsmeriței din acel an. Nu se poate preciza, însă, dacă sorocul nașterii s-a produs în oraș, într-o casă care nu mai există demult, pe strada care-i poartă azi numele, sau într-o căruță (brașoveancă), „în ținutul Bacăului, păzită de departe de patru slugi înarmate, sub vehicol fiind culcușul tatălui“. (G. Călinescu).

Ipoteza lui Călinescu este întărită și de niște contemporani ai profesorului Gr. Tăbăcaru, care, aflându-se într-o excursie pe Valea Budului, de lângă Bacău, profesorul le-ar fi spus elevilor săi că pe-acolo s-ar fi oprit căruța vornicului Alecsandri și soția lui l-ar fi născut pe „Vasilică” și după aceea l-ar fi „botezat în legea pravoslavnică” cu preotul Ioan de la biserica Precista din Bacău, ceea ce ar fi mai de crezut, deoarece în oraș nu putea rămîne din cauza răzmeriței. Nici nu se putea un decor mai potrivit, mai romantic pentru poetul „lăcrămioarelor” și „Mărgărită-relelor”.

6. POETUL VASILE ALECSANDRI — CETĂȚEAN DE ONOARE AL BACĂULUI

Conștiinți de o asemenea mare cinste, băcăuanii au ținut să-i ridice poetului un monument. Un comitet de inițiativă local, alcătuit chiar în anul morții sale (1890), dar nu i se va ridica decît un bust, prin 1930, în fața Ateneului care-i purta numele, cu prilejul comemorării a 40 de ani de la moartea sa, sau la 110 ani de la naștere.

Dealtfel, Bacăul l-a considerat totdeauna pe Alecsandri cetățeanul său de onoare. Mai întîi atunci, în 1857 și 1859, cînd s-a aflat în fruntea listei de deputați ai Bacăului pentru Divanul Ad-hoc sau pentru Adunarea electivă. Apoi în timpul Războiului pentru Independență, în 1877, cînd poetul a venit la Bacău și și-a recitat poemul „Dan, căpitan de plai”, înțîmpinat cu entuziasm de băcăuani.

În anul următor, gazeta *Provincialul*, din 27 mai 1878, în articolul „O frumoasă achiziție” al lui I. Gheorghiu Budu, se relatează despre „compatriotul nostru, Bazil Alecsandri”, care prin „Cîntecul gînteii latine” făcu laudă întregii națiuni române, pentru care fapt corpul profesoral de la gimnaziul din Bacău i se adresa într-o telegramă „Ca români, mîndri de onoarea ce ați revărsat asupra întregii țări, prin meritele voastre, salutăm în d-voastră pe genialul poet al gînteii latine”. La care, proaspătul laureat de la Montpellier răspundea „Sînt foarte simțitor la salutările d-voastre și vă trimit sincerile mele mulțumiri. Trăiască Nația Română! Alecsandri”.

Popularitatea de care se bucura marele nostru poet era explicabilă, după ce o operă vastă și înflăcărată de dragoste pentru țară se răspîndise și însufletise masele populare cu prilejul marilor evenimente naționale. Iar băcăuanii vor fi fost și ei mai entuziasmați, știindu-l născut în urbea lor.

Dacă își alesese Mirceștii ca loc de odihnă și retragere din tumultul bogetai sale activități politice și culturale era „spre a răsufla aerul îmbietor” al meleagurilor acestor ținuturi, din fermecătoarea luncă a Siretului. Și acolo, la Mircești, l-au însoțit pe ultimul drum, în august 1890, și băcăuanii săi, alături de tineretul și intelectualitatea sosită din toată țara.

Mai tîrziu, sub impulsul reconsiderărilor întreprinse de G. Ibrăileanu în *Insemnări literare* (nr. 18/1919), un grup de tineri intelectuali entuziaștii s-au întrunit în ziua de 31 august 1919, sub președenția profesorului Lascăr Veniamin, și au pus bazele cercului cultural denumit „Casa de sfat și citire V. Alecsandri“ din Bacău. Doi ani mai tîrziu, cu prilejul centenarului nașterii sale, în cadrul cercului devenit „Ateneu popular“, are loc o mare serbare la care institutorul T. Mihăilescu susținea conferința „V. Alecsandri și poezia populară“, pe care o încheia astfel „În numele învățătorilor băcăuani și al cetățenilor săi, țin să exprim cu această ocazie prinusul de admirație, de recunoștință și cultul ce se cuvine să-l păstrăm marelui pedagog și poet-erou al neamului, care a fost Vasile Alecsandri“ (*Viitorul neamului*, nr. 25/1921).

Cultul „bardului de la Mircești“ se va concretiza și prin bustul ridicat în 1930, în fața Ateneului, mutat apoi în Grădina publică, după ce clădirea Ateneului a fost distrusă de un incendiu, pentru ca astăzi să fie văzut în fața Liceului ce-i poartă, de asemeni, numele, ca și Casa de cultură a sindicatelor, construită pe locul unde ar fi existat casa sau hanul ce ar fi adăpostit familia vornicului Alecsandri în refugiul din 1821.